

Портрет
Зорана Г. Димитријевић
1926

Јелена Ј. Димитријевић

СА КОНГРЕСА

I

Још сам под утисцима Интернационалног женског конгреса у Бечу, мада је од тада прошло више недеља. Још дефилују пред мојим духовним очима жене из свих пет делова света, чије су ми физиономије толико познате.

На Конгресу сам срела познате физиономије „егзотичних жена“ (белих, црних и жутих), али не с великих париских булевара, иако сам их и тамо сретала, по неколико или само по једну-две, него из земаља одакле су оне, и које сам видела у масама по градовима Индије, Кине, Средње и Северне Америке, Канаде, Африке, и по разним острвима Азије, видела сам их под њиховим поднебљем, на њиховом дому. И стога сам на Конгресу преживљавала проживљене дане с веселим епизодама или са тужним утисцима. Како у којој земљи. И ходајући по лавиринту од просторија негдашњег царског двора у Бечу, ја сам често заборављала где сам. С једном из Палестине, у мислима, ишла сам по јерусалимским тесним улицама, и клечала на Христовом гробу, не знајући ни да ли је хришћанка; пела сам се с њом на Гору маслинску јутром и слушала сам Псалме Давидове на Сиону пред вече. С Кинескињом сам се прошетала по Хонгконгу кроз гужву младих девојака-студенткиња, кад излазе из школе, у широким белим гаћама с дугом црном плетеницом низ леђа, и по Шангају кроз густу масу побуњеника...

Али од свих жена из Азије, највише су ме узбудиле Индијанке. Читав свет од успомена навали на мене кад видех прву у *сарију*. Поново се нађох у Бомбају; и идући по његовим улицама опет сам тражила да видим леди Дораб Тату, не на улици, него у њеном вилинском дворцу, опкољеном парком с егзотичним цвећем и дрвећем. Јер толико тамо у Бомбају помињу, и урођеници и Енглези, њену лепоту и њено богатство, да ја већ више нисам знала шта сам желела пре да видим, да ли њену лепоту или њено богатство...

Видевши те „егзотичне“ жене у царском двору, ја се „царски проведох“. За десет-дванаест дана, колико је Конгрес трајао, ја поново прођох четири дела света, силне земље и градове, и преплових, опет, седам мора и три океана...

У првим тренуцима чудног усхићења, кад ми оживеше чак и неке

успомене за које сам држала да су мртве, мени је тако било као да ове жене из разних крајева земљине кугле нису низашта друго дошле у Европу, до да их ја видим, да се с њима сретнем у делу света где сам ја угледала свет, и где живим. А после, кад се расвестих, или отрезних, кад узех и да мислим, не само да осећам, ја се сетих зашто су оне дошле у ову далеку даљину, и многе од њих препловиле „седам мора и три океана“. И доби свака као неки ореол око главе. Толики пут, толики труд не за разоноду и забаву, но за рад, за добро човечанства.

Али ниједна ме толико не обрадовала и не ожалости као леди Дораб Тата. Она као да је понела у својим црним експресивним очима читаву Индију, сву њену тропску вегетацију и њене широке и дубоке воде са светим Гангом у коме се огледају небројени хиндуски храмови, иако она није хиндуска, него жена Парси. Ох, да, леди Тата је Парси, што ће рећи Персијанка, али која не верује Мухамеда, него Зороастра (Заратустру). Пре више векова, многи Персијанци, не хтевши примити Ислам, и да би остали верни вери својих предака, напустили су своју отаџбину Персију и прешли у Индију.

У њеним очима видела сам читав Бомбај, град у коме се она родила, и у коме живи; видела сам га с Малабар-Хилом где су палате бомбајских богаташа, Енглеза и Парса (или Парса и Енглеза, пошто су у Бомбају Парси богатији чак и од Енглеза), и на чијем су највишем врху Куле Тишине)...¹ Ох, да! У њеним очима видех и страшне Куле Тишине, и стресавши се – затворих очи...

Али када сам отворила очи и погледала у леди Тату, насмејала сам се својој лудости... Зар те куле и овде да ми не даду мира. Далеко су оне, тако далеко, а она је овде, дошла да пред форумом просвећених и слободних жена заступа непросвећене, потлачене своје сународнице, индијске жене. И после првог узбуђења, после прве радости и жалости, кад се сасвим расвестих и погледах је, она ми се учини стопут већа него што ми се чинила тамо, у Индији, где су ми њени земљаци, а и Енглези, говорили да треба да видим и њену лепоту и њено богатство...

И енглески језик – који се на Конгресу од свих језика највише чуо, преносио ме је у далеке, мени познате земље. Јер ту су жене из Сједињених Држава Америчких и из огромне Британске империје, из њених колонија, из њених доминиона, и из Индије. А ја ни с једном тамо, у тим земљама, нисам говорила друкчије, до енглески. Нисам знала ни индустански, ни бенгалски, ниједан од седамстотина које језика, које дијалеката који се у Индији говоре. Па и у Кини и у Јапану енглески, пошто тамо друге европске језике не знају. Једино с Туркијама, где сам их срела – а срела сам их чак и у Сингапуру – говорила сам њиховим језиком.

Али, збиља, где су Туркиње? Тражила сам их очима по просторијама царскога двора, гледала сам у списку делегата, да видим њихова имена, па

¹ У Куле Тишине доносе Парси своје мртваце, остављају их, и тада слете ордушине, и – пирују пир... За два-три сата остају само оглодане кости, итд.

ништа – нема их! И као да ми неко шану науво сподсмехом: „Е, ваше Туркиње! Добиле су оно што су њине *Нове* тражиле, због чега су се буниле и друге дивале на буну, добиле су право сунца и ваздуха; па добиле су чак и оно на шта онда нису смеле ни да помисле – право гласа; и сад мисле шта ће на Конгресу жена из целог света? Шта имају више да траже.“ Жалосна констатација!

Па на Конгресу није било ни Јапанки. За њих је штета, за мене жалост. Јер иако је април прошао, ја бих се ипак, у мислима, нашла с њима у Јапану под исцветалим трешњама око храмова, или крај језераца с лотусом и лабудима, опкољеним исцветалим трешњама. Али, ах, као што рекох, на Конгресу их није било.

Па није било ни Египћанки. И ја не знам да ли ми је било више жао што нема Туркиња, или што нису дошле Египћанке. Јер као што је леђи Дораб Тата у својим очима донела Индију, тако би Хоџа – ханем Шарауи – пашинаца донела у својим Египат: Нил, Пирамиде и ону дивну Сфингу што стоји усамљена на врелом песку пустиње, где се некад дизао многољудни град Мемфис. Ја сам њу тамо, у њеном дому, поредила с том Сфингом, усамљеном у пустињи, и она је разумела, и... није се љутила.

II

Мислиће се да сам, исувише занесена туђим женама, сасвим заборавила на наше жене. Али није тако. Ја сам космополит, или интернационалист, али ја сам и националист. Ја нећу да помињем све наше жене из делегације, шта је која говорила, или у којој је комисији била, јер не пишем извештај. Ово су само моји утисци. Пошто ја нисам на Конгресу била као делегат, но као посетилац, имала сам времена да идем из комисије у комисију, да свуд поседим, негде дуже, негде краће, како ми се где свидело или како ме који предмет занимао. А што се тиче наших жена, рећи ћу коју о нашим главним представницама: председници Југословенског женског савеза, гђи Лепосави Петковић, и секретару, гђици Милени Атанацковић. Одмах да кажем, без увода, оне нису изостале за женама најпросвећенијих народа: с њима су ишле напоредо.

Прво сам била у Комисији, то јест на седници Комисије за заштиту деце, где је председавала леђи Абердин.

Поред осталих националних председница из те комисије, на седници је била нама позната принцеза Кантакузен и наша гђа Лепосава Петковић. И опет да кажем без увода: гђе Петковић извештај о раду код нас за Заштиту деце био је изванредан. Кратак, јасан и леп. Диван. Ја сам била одушевљена. Јер госпођа је репрезентовала све нас, жене из наше земље. По завршеном њеном говору настао је аплауз. Изгледа ми, то јест такав сам имала утисак, да Европљанке, о другим женама, које су нам даље, не говорим, дакле да Европљанке нису знале *шта се код нас ради, како се ради и колико се ради*. И да их је то што је гђа Петковић изнела у своме говору изненадило.

У тој сам комисији остала најдуже: читаво преподне, те сам могла чути, и чула сам шта су друге говориле. Гђа Петковић је била једна од оних које су најбоље говориле.

Други говор гђе Петковић, другом приликом, у Комисији за мир био је о Материном дану. Ја сам Материн дан још пре десет година прослављала с Американкама, у Њујорку. Тај дан се тамо прославља по црквама и по школама. Али из извештаја наше гђе Петковић оне су виделе да се код нас прославља, или ће се прослављати, Материн дан, који је већи од свих дана – јер то је дан оне која нам је не само живот дала, него и која нас је несебично волела, и учила нас да волимо – да ће се прослављати с Даном мира. Заиста, овај је извештај целу Комисију пријатно изненадио; и све су прихватиле то с радошћу, да се ова два велика дана прослављају у један исти дан.

Други наш делегат, који нас је пред страним женама представио тако лепо, то је секретар Југословенског женског савеза, гђица Милена Атанацковић.

Бојала бих се да нећу бити објективна кад не бих била уверена да јесам, мада гђицу Атанацковић, или Милену, волим. Ја је знам као малу девојчицу, од пет–шест година... И онда је знала лепо да говори, занимљиво да прича, да мене забавља, и да ме изненађује. И ја сам јој тада прорекла, то јест погодила сам, да ће бити ово што је. Интелигенција јој је наследство од њених родитеља, од њене интелигентне и духовите мајке, коју сам ја веома поштовала и због њених нарочитих врлина високо ценила. И волела сам је због добротe њенога срца. Нека ми се не замери за ову дигресију.

Питање: којим би се начином могло утицати на Комисије Лиге народа, што припремају базу за дискусију о појединим питањима, да у тим комисијама буду и жене; као и како утицати на јавно мњење и на своје националне владе – било је примљено по предлогу гђице Атанацковић на супрот предлогу енглеском. Живу дискусију изазвало је питање гђице Атанацковић: на који начин преко Лиге народа да се утиче на национално и интернационално законодавство, да се обезбеди деци лаким егзекутивним путем наплата алиментације од оца који их је напустио, била та деца брачна или небрачна. Да се обезбеди деци алиментација чак и кад је отац у туђој земљи. По овом питању донета је резолуција да се утиче на Лигу народа, да она у најкраћем року донесе одлуку: да интернационално Законодавство прима право потере за оцем за наплату алиментације, па ма у којој земљи пресуда донета била.

О предлозима и питањима (било их је више), гђице Атанацковић, ја, нестручњак, обратила сам се стручњаку, жени – адвокату, Францускињи гђи Марији Верони, која је председавала комисији жена – правника; и од ње сам добила одговор, управо оцену какву сам – по свему што сам од гђице Атанацковић чула, и по дискусији која се поводом тога водила – очекивала... Морам да признам да сам била не само задовољна, но и – поносите.

...

Да завршим с пријемом Бечлија.

Заиста, Бечлије су нас дивно примиле. Странкиње су изненађене; јер су и оне као и ми знале да је Беч *gemütlich*, али не да је и гостопримљив. Господа су своје госте примили званично, а госпође и званично и незванично. Ишло се на позиве појединих бечких отмених госпођа и гостољубивих домаћица чак и ван центра Беча, у његова предграђа пуна свежине и зеленила; и уз аустријске народне песме и игре које су певали и играли дилетанти, пио се чај и јели разноврсни колачи...

Али, али, од свих бечких госпођа, међу којима је било и младих и лепих, највише нас очара деведесетдвогодишња госпођа Маријана Хајниш. Маријанином телу време је могло много, Маријанином духу није могло ништа. Духом је виша, јача од свих својих младих сународница.

Једна од првих, ако не и прва феминисткиња на свету, после скоро седамдесетогодишњег делања на феминизму, у деведесеттрећој години свога живота доживела је да као домаћица дочека феминисткиње из целог света!

И она каже, да је на овом Конгресу много шта научила, и према томе има право још да живи.

If you are old to learn, you are old to live.

(Ако сте стари да учите, стари сте да живите, енглеска пословица).

...

Те толике стране жене, жене са целе земљине кугле, оставише Беч са неизгладивим утисцима и с успоменама које се не заборављају.

Извор: Димитријевић 1930: Ј. Димитријевић, *Са Конгреса*, Београд: Мисао, св. 252-256, Београд, 347-352.